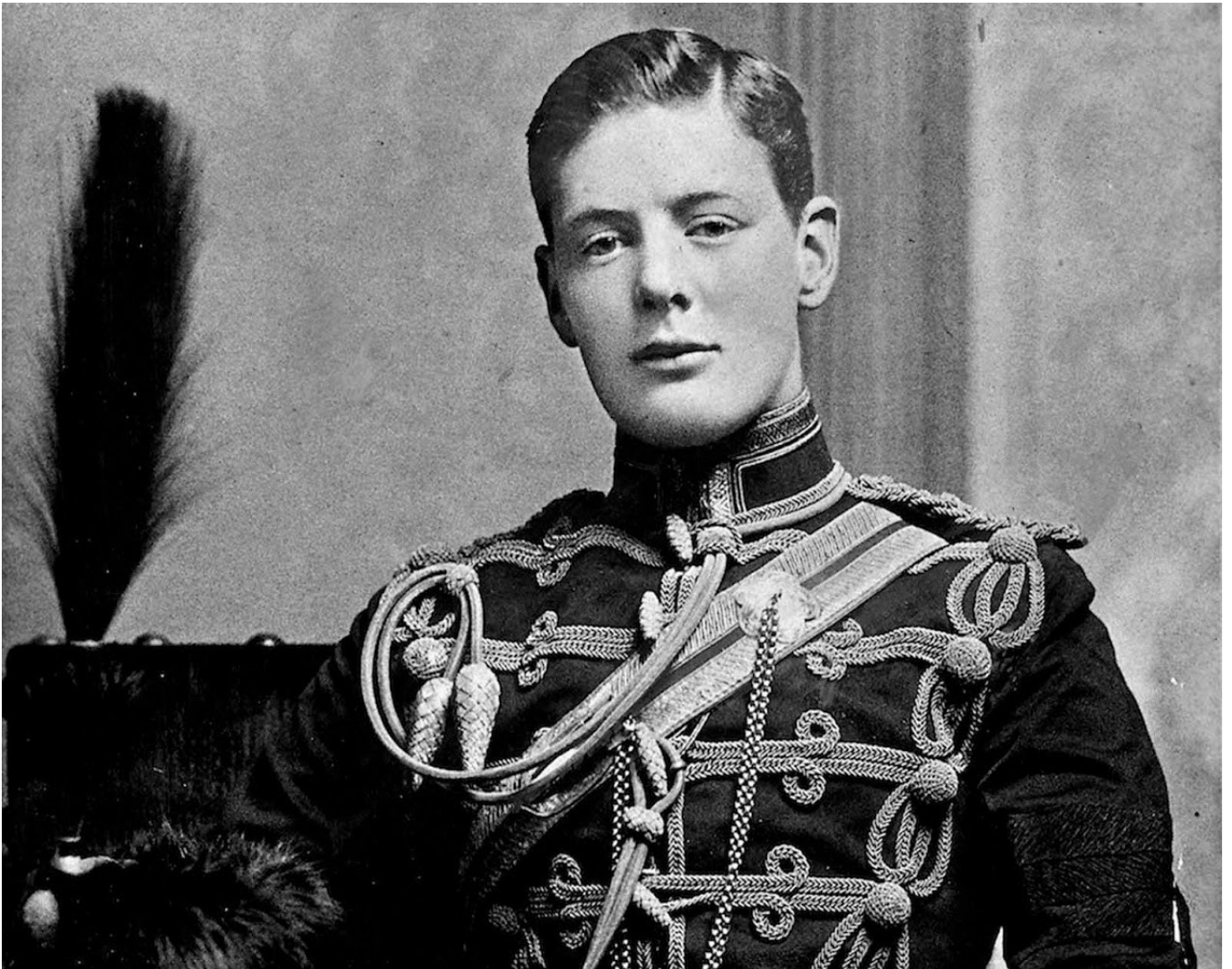

Richard Seymour: Den verkliga Winston Churchill

[Ur *Jacobin Magazine*, 11 januari 2018. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

En 21-årig Winston Churchill i Fjärde husarers uniform, 1895.

Det som gjorde det brittiska etablissemanget – dess press, politiker, dess hov av respektabla tyckare – mest rosenrasande under protesterna i England Första maj 2000 var skändningen av Winston Churchills staty på Parliament Square. Den brutala blodröda målningen runt Churchills mun och den ljusgröna remsan med gräs som gav honom en mohawk-frisyr och förvandlade nationens stoiske fader till en narr, var en skandal. Det var väl okej att vara omstörtare, det kunde till och med uppmuntras, men inte när måltavlan är en verklig ikon!

Det är svårt att förmedla denne mans symboliska och känslomässiga värde för Storbritanniens härskande klass, och i betydande om än minskande grad också för dess medborgare. De vars nationella medvetande formas av minnen av Andra världskriget, sannolikt det sista ögonblicket av ”storhet” utöver Englands seger i fotbolls-VM 1966, känner främst till Churchill som den man som

mer än någon annan slog tillbaka hotet från nazisterna. Som ledare för en koalitionsregering under kriget uppmanade han en illa ledd och övergiven nation att våga och vinna. Han räddade den brittiska staten och lotsade den genom en av dess värsta kriser. Han var den siste verkligt älskade brittiska ledaren, och ingen har ens varit i närheten av det sedan dess.

När jag gick i skolan i Nordirland, imperiets smaragdgröna juvel, på 1980-talet var detta fortfarande en kraftfull känsla. Alldeles röd i ansiktet berättade vår unionistiska historielärare, när han gick igenom Andra världskriget, med stolthet en tvivelaktig historia där Hitler, efter att ha fått höra att Churchill ledde krigsansträngningarna, sa med skräckslagen förundran: ”Vad ska vi göra nu?” Och vi blåögda och svårtillgängliga elever var ytterst belåtna med att tänka på det. ”Vad ska ni göra nu?” Ni ska få spö, det ska ni. Bråka inte med de bästa.

Utöver att vara en nationell myt, är Churchill en mindre industri och källa till ett oändligt nostalgiskt pratande. Böcker som hyllar hans skämtsamma slagfärdighet, muggar som pryds med hans tryne, kökshanddukar med citat från den store mannen, oändliga fjäskande historiker – och när det gäller Churchill finns det nästan inga andra historiker – som återger hans glansdagar. Går det inte en film om honom nu, med Gary Oldman? Lägg den i högen ihop med den senaste filmen med Brian Cox, och den före med Brendan Gleeson, och den före med Albert Finney, och den före med Michael Gambon. Denna industri är som beredskapsarbete för vår ”nationalskatt” av skådespelare, och det kan vara på väg en mindre högkonjunktur nu när vissa känslor kring Brexit har gett bränsle åt ett kulturellt återvändande till Imperiet.

Men för mig försvann glansen för längesedan, och jag var på Parliament Square och beundrade demonstranternas hantverk. Vad gick fel?

Kulturindustrin är inte alltid ett så dåligt ställe för att få reda på saker om Churchill. När skådespelaren Rickard Burton förberedde sig för rollen som Churchill i en TV-pjäs skrev han i *New York Times*:

Under mina förberedelser ... insåg jag på nytt att jag hatar Churchill och alla av hans sort. Jag hatar dem intensivt. Under hela historien har de smugit kring i den ändlösa maktens korridorer... Vilken frisk person skulle, när de hörde om japanernas grymheter mot de brittiska, australiensiska och nyzeeländska krigsfångarna, säga: ”Vi ska utrota dem, varenda en av dem, män, kvinnor och barn. Det ska inte finnas kvar en enda japan på jordens yta”? En sådan enfaldig längtan efter hämnd ger mig en skräckslagen men ovillig vördnad inför en så enkelspårig och skoningslös blodtörst.

För detta kätteri utestängdes Burton från framtida arbete hos BBC, anklagad för att ha ”handlat på ett oprofessionellt sätt” och uppenbarligen ansedd att ha begått förräderi. Ändå berörde hans fråga något om Churchill som ofta har generat briterens känslighet, så att man i allmänhet inte har talat om det: hans intensiva förtjusning för imperialistisk slakt. Var man än letar så hittar man Churchill med blod droppande från munnen. Han var fanatiskt förtjust i våld.

Churchill var av högadlig börd, son till lordkansler Randolph Churchill, en pojk som var ämnad för höga poster oavsett vad han gjorde. Det är viktigt att lägga märke till att Churchill som ung inte var fullständigt reaktionär. Han var medlem i det konservativa partiet och betraktade sig som liberal utom till namnet, och hans åsikter – sekulär, för frihandel, för demokrati och för en del smärre

förbättringar för arbetarklassen – återspeglade en whig-liberalism som redan då var på fallrepet. (Det enda undantaget till denna tillhörighet var att han avvisade irländsk självstyre.)

Men att vara liberal var vid den här tiden på inget sätt något hinder mot imperialism, rasism, antisemitism, stöd för rashygien och patriarkaliskt förakt mot suffragetter. Som Candice Millard hävdar i *Hero of the Empire* [Imperiets hjälte], hennes bok om Churchills bravader under boerkriget, så var han en politiker som hade fostrats och formats av det brittiska imperiet. Churchill nådde vuxen ålder med en uttalad känsla för sin egen storhet, som en person som värdesatte sitt rykte att vara modig inför döden. Det brittiska imperiet hade erbjudit miljontals personer som var villiga att resa halvvägs runt jorden för att härska över människor som de inte visste något om, chansen till sådana äventyr. I ett imperium som höll 450 miljoner människor i ett dödligt grepp, förekom revolter i södra Afrika, Egypten och Irland. Millard skriver:

För Churchill gav sådana fjärran konflikter en oemotståndlig möjlighet till personlig ära och befordran. När han gick med i den brittiska armén och till slut blev soldat, med en verklig möjlighet att dö i strid, vacklade inte Churchills entusiasm för krig. Tvärtom hade han skrivit till sin mor att han såg fram mot strider, ”inte så mycket *trots* som *på grund av* de risker jag löper”.¹

Churchill visade sig vara en man helt enligt imperiets måttstock, och han stred i Indien och Sudan, hjälpte spanjorerna att slå ner Kubas frihetskämpar, och efter en kort parlamentarisk karriär i Sydafrika kämpade han under det Andra boerkriget. Dessa erfarenheter förberedde Churchill för att söka liknande lösningar på inhemska problem. När han gick med i den liberala regeringen 1906 förespråkade han aggressivt auktoritära åtgärder för att kväsa social olydnad. Churchills befordran till inrikesminister fyra år senare kom vid en tidpunkt då den politiska oron i Förenade kungadömet fortfarande var på uppgång: irländarnas kamp för självstyre, suffragetternas strejkvågor. Churchill gick emot dem våldsamt.

I Churchills helgonbiografier lägger man stor tonvikt vid att vederlägga tanken att han beordrade trupper mot strejkande gruvarbetare i södra Wales (något som han än idag föraktas för av den lokala befolkningen). Det som i själva verket hände är att Churchill skickade polisbataljoner från London, och hade trupper i reserv i Cardiff om inte polisen skulle få jobbet gjort. Det fanns aldrig något tvivel om att Churchill stod på arbetsgivarnas sida och förberedde sig för att mobilisera den brittiska statens hela kraft för att lösa frågan å deras vägnar. Under ett dödläge med beväpnade lettiska anarkister i Stepney vidtog han den ovanliga åtgärden att överta det operativa befälet över polisen under hela belägringen, och valde till sist att döda fienden genom att låta dem brinna till döds i ett hus där de var instängda.

Men denna roll blev kortlivad. Churchill utsågs istället till en högre militär post, först amiralitetslord som gav honom det politiska befälet över den kungliga flottan. Han var teknikintresserad och drev på för modernisering, luftkrigföring och senare stridsvagnar. Men inget i hans liv kunde förbereda honom för Första världskrigets ära: ”Min Gud!”, utbrast han 1915. ”Det här, det här är levande historia. Allt vi gör och säger är hänförande – det kommer att läsas av tusentals generationer, tänk på det! Därför skulle jag inte lämna detta ärorika läckra krig för allt i världen.”²

¹ Millard, *Hero of the Empire*, Penguin/Random House 2017.

² Robert Lloyd George, *David & Winston: How the Friendship Between Lloyd George and Churchill Changed the Course of History*, The Overlook Press 2008.

Vi kanske har Churchills hetsiga natur att skylla för den militära katastrofen på Gallipoli 1915. I ett försök att skaffa kontroll över sundet vid Dardanellerna och på så sätt blockera Turkiet från kriget, var han ansvarig för en operation som skickade brittiska, franska, nyzeeländska och australiensiska trupper – till största delen till hälften utbildade frivilliga – för att belägra halvön Gallipoli. Det följande fiaskot malde ner trupperna och ledde till att Churchill degraderades, lämnade regeringen och anslöt sig till armén som bataljonsofficer.

Om hans vitsord från den härskande klassen hade varit mindre aktningsvärda, så kunde detta misslyckande ha tilltygat honom illa. Istället återkom han till parlamentet 1916 och klättrade återigen i graderna – minister för krigsmateriel, krigsminister och sedan minister för flygvapnet. Han var en våldsam förespråkare för att ingripa för att kväsa den ryska revolutionen, och skrev ursinnigt om faran från de ”internationella judarna” (kommunisterna) och deras ”lömska allians”, mot vilka han åberopade de mycket mer acceptabla ”nationella judarna” (sionisterna) – skrifter som helgon-tecknare som Martin Gilbert på ett förbryllande sätt har tolkat som bevis på hans positiva inställning till judisk kultur och religion.³

Utöver att motiveras av en djupt antisemitisk uppdelning i ”goda judar – dåliga judar”, så visade sig de koloniala grundvalarna för Churchills stöd till sionismen senare när han talade till Palestinska kungliga kommissionen i frågan om palestinskt självstyre. Han använde en medeltida fabel i sitt bildspråk och jämförde självstyret med att en hund skötte sin egen kennel, en rätt han inte erkände. ”Jag medger inte”, fortsatte han, ”att det har begåtts någon stor orättvisa mot Amerikas röda indianer eller Australiens svarta folk ... för att en starkare ras, en högre stående ras ... har kommit och tagit deras plats.”

Som imperialistisk taktiker rekommenderade Churchill att upproret i det brittiska mandatet Irak skulle bekämpas med gasanfall. Han hade i själva verket varit banbrytande med att föreslå sådana dödliga vapen i Ryssland, mot bolsjevikerna. Det är viktigt att inse att han, precis som när han stödde flygangrepp, rättfärdigade det som ett humant, högteknologiskt alternativ till brutalare metoder. ”Jag är starkt för att använda giftgas mot ociviliserade stammar”, skrev han, och förklarade: ”Den moraliska effekten bör bli så god att förlusten av liv begränsas till ett minimum.”

När någon på ministeriet för Indien klagade på ”användningen av gas mot infödingar” menade han att deras invändningar var ”orimliga”. ”Gas är ett skonsammare vapen än högexplosiva granater och tvingar fienden att godta ett beslut med mindre förluster av liv än någon annan av krigets verkande krafter.” Som historikern Sven Lindqvist påminner oss om,⁴ har en sådan logik använts för att stöda de mest barbariska påhitt under krig. Till och med användningen av kärnvapen i Hiroshima och Nagasaki rättfärdigades delvis som ett sätt att spara liv.

Som liberal tory-politiker borde kanske Churchill ha oroats av fascismens uppkomst i Europa. Ändå var han väldigt lugn. Han ansåg att Mussolini var en bra härskare för Italien, och fascismen ett användbart bålverk mot kommunismen. Hans nationalism, militarism och stöd för social ordning och samhällliga traditioner färgade hans tolkning av den framväxande rörelsen.

”Han hade inga invändningar mot fascismen som sådan...”, skriver historikern Paul Addison. ”I

³ Gilbert, *Churchill: A Life*, Pimlico, 2000.

⁴ Lindqvist, *Nu dog du: bombernas århundrade* Stockholm : Bonnier, 2000.

februari 1933 hyllade han Mussolini ... som 'den störste lagstiftaren bland män'.⁵ Paul Mason tillägger att Churchill tackade Mussolini för att ha "gjort världen en tjänst" med sitt krig mot kommunismen, fackföreningarna och vänstern. Vid ett besök i Italien 1927 sa han: "Om jag hade varit italienare så är jag säker på att jag helhjärtat skulle ha varit med dig ända från början till slut under din segerrika kamp mot leninismens bestialiska aptit och lidelser."⁶ Han skrev om sina "nära och lättsamma" relationer till Mussolini, och tillade att "under konflikten mellan fascism och bolsjevism fanns det inget tvivel om var mina sympatier och övertygelser låg".⁷

1935 uttryckte Churchill sin "beundran" för Hitler och "det mod, den uthållighet och den energiska styrka som gjorde det möjligt för honom att ... övervinna alla de ... hinder som stod i hans väg."⁸ Addison förklarar, att även om Churchill inte höll med om den nazistiska regimens förföljelser av judar, så var det "nazisternas utrikespolitiska ambitioner, inte deras inhemska politik, som oroade Churchill mest".

Men vilka utrikespolitiska ambitioner var oroande, och vilka var det inte? Italiens invasion av Etiopien störde inte Churchill på något sätt. Det låg långt borta, i en zon som ansågs vara berättigad för kolonial erövring. Vad gäller Tredje riket, så inspirerades många av dess strategiska och territoriella begrepp av det brittiska imperiet. Dess mest helgade fetisch, "den ariska rasen", hade i själva verket uppfunnits av britterna, av deras filologer och arkeologer som arbetade i Sydostasien. Hitler ville tillämpa imperiets motiv på Europa.

Det kunde innebära ett utrotningskrig mot "jude-bolsjevismen", och det är svårt att tro att Churchill eller någon annan i den brittiska härskande klassen skulle ha invänt mot det. Men att breda ut sig över hela den europeiska kontinenten var något helt annat. Med andra ord blev fascismen ett problem först när Churchill insåg hotet mot det brittiska imperiet och den europeiska nationellt statliga ordning som det ingick i. Först då, och bara i detta avseende, blev fascismen värre än kommunismen.

Churchill blev en framträdande förespråkare för upprustning och fiende till den majoritet av det brittiska militära och politiska etablissemangen som ville stå på Hitlers sida under hans krig mot Ryssland. Men han fortsatte att tro att nazisterna skulle kunna isoleras, och att det skulle gå att skapa en axel av enhet med de italienska och spanska fascistiska regimerna, och han fortsatte att smickra Mussolini och gick mot varje stöd till det republikanska Spanien. Under det spanska inbördeskriget, som på många sätt var ett förspel till Andra världskriget, betraktade han republiken som en "kommunistisk front" och de av Hitler stödda fascisterna som en lämplig "antikommunistisk rörelse". Churchill kunde förvisso inte ha några invändningar när Franco bombade och gasade sina fiender, och tog med sig de metoder för förtryck som han hade förfinat i Marocko till Spanien, eftersom det var metoder som Churchill själv ansåg vara humana och rättvisa.

Till slut tvingade Hitlers aggressioner den brittiska härskande klassen att överge sin majoritets förkärlek för samarbete med Tredje riket ("eftergifter"). Invasionen av Polen övertygade Neville Chamberlains regering om att ta till vapen, och vi fick åter se Churchill befördras till förste

5 Addison, *Churchill: The Unexpected Hero*, Oxford: Oxford University Press, 2006.

6 *The Guardian*, 8 januari 2018.

7 Churchill, *Andra världskriget: minnen*, band 2 [Englands stoltaste stund], Stockholm : Skoglund, 1949.

8 David Jablonsky, *Churchill and Hitler*, Routledge, 1995.

amiralitetslord. Men regeringens halvhjärtade krigföring ledde snart till en kris, till sammanbrott för regeringen och till bildandet av en ny koalitionsregering under ledning av Churchill.

Även sedan han hade utnämnts fortsatte Churchill att försöka få till stånd en allians med de mindre internationellt ambitiösa fascistiska regimerna. Historikern Joanna Bourke berättar om Churchills desperata vädjan till Mussolini i maj 1940:

Är det försent att hindra en flod av blod att flyta mellan de brittiska och italienska folken? ... Högre än alla andra rop under århundradena, hörs ropet att de latinska och kristna civilisationerna inte ska ställa sig mot varandra i dödliga strider. Jag hörsammar detta rop och bönfäller dig i all ära och respekt innan den fruktade signalen ljuder.⁹

Samma år riktade han sig till Franco med ett liknande tonfall:

Brittiska intressen och brittisk politik grundar sig på Spaniens oberoende och enhet, och vi ser framåt mot att få se henne inta sin rättmätiga plats både som en stormakt vid Medelhavet och som en ledande och berömd medlem i den europeiska och kristna familjen.¹⁰

Det ledde ingen vart i Italien, men Churchill lyckades verkligen sluta en allians med Franco som förlängde livet på hans regim.

Som många personer har hävdad så var Andra världskriget inte bara ett krig. Ernest Mandel hävdar att det var åtminstone fem krig: utöver ett krig mellan de imperialistiska länderna var det också ett antikolonialt folkkrig som omfattade koloniala undersåtar i södra Asien och Afrika, Rysslands självförsvar, Kinas kamp mot den japanska imperialismen och ett folkligt antifascistiskt krig. Det fördes folklig kamp mot fascismen i Grekland, Spanien, Jugoslavien, Polen och Frankrike, medan det i Kina, Vietnam, Indien och Indonesien var soldater som gjorde motstånd mot den japanska imperialismen. Även i Storbritannien skedde en märkbar radikalisering efter 1940, och det gjordes gemensamma försök att förvandla krigsansträngningarna till ett folkligt antifascistiskt krig.

Men för Churchill var det bara ett imperialistiskt krig, och han förde det som ett sådant. Britterna var de första som bombade civila i denna konflikt, under angreppen mot Berlins förstäder. Storbritannien kunde inte besegra Tredje riket med hjälp av en massiv kontinental armé, förkunnade han, utan ”måste krossa den nazistiska regimen med hjälp av ett helt förödande, förintande angrepp med mycket tunga bombplan”. Den absolut överväldigande delen av bomberna riktades mot och föll över bostadsområden, snarare än den strategiska infrastrukturen. Enligt chefen för Flygets underrättelsetjänst, som citeras av historikern Richard Overy, riktades de mot ”den del av befolkningen som är minst rörlig och mest sårbar för flygangrepp – arbetarklassen – mot deras levebröd, bostäder, matlagning, belysning och familjeliv.” Detta fick sin kulmen i de ökända brandbombningarna av Dresden.¹¹

Taktiken att bränna ihjäl civila lutade sig absurt nog på tanken att det skulle demoralisera befolkningen och nöta ner motståndet – en villfarelse som det brittiska imperiet upprepade gånger måste tas ur under de koloniala krigen. Ett antifascistiskt krig skulle uppenbarligen ha kunnat skona

9 Bourke, *The Second World War: a people's history*, Oxford : Oxford University Press, 2001.

10 Denis Smyth, *Diplomacy and Strategy of Survival: British Policy and Franco's Spain, 1940-41*, Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

11 Overy, *The bombers and the bombed: Allied air war over Europe 1940-1945*, New York: Viking, 2013.

civilbefolkningen, och genom att söka stöd till det antifascistiska motståndet skulle man ha kunnat påskynda regimen sammanbrott. Men för Churchill var detta helt enkelt otänkbart. Detta var en man som hade anslutit sig till en kavalleriattack i Omdurman för att hämnas general Gordon, och vars hela militära karriär kännetecknades av en entusiastisk kärlek för fara och död. Det var en man som hade kämpat för att slå ner uppror överallt, en man som ansåg det lämpligt att gasa och bomba ”infödingarna” närhelst de vägrade följa de brittiska planerna. Ett totalt krig var bara en logisk slutsats.

När de allierade efter kriget diskuterade att utnyttja Francos beroende av deras olja för att övertyga regimen om att lägga band på sig, så gick Churchill ilsket mot det, och förkunnade att det var ”nästan som att ställa till en revolution i Spanien. Om man börjar med olja, så kommer det snart att sluta med blod.” Kommunisterna, sa han, skulle ”bli herrar i Spanien” och ”infektionen” skulle ”mycket snabbt sprida sig till både Italien och Frankrike”.¹² När den nazistiska aggressionen hade besegrats var det återigen kommunismen som var huvudfienden, vilket han också skulle antyda i sitt ”järnridåtal” i mars 1946, som förebådade Kalla kriget.

När kriget hade upphört var Churchill mycket försvagad. Han hade varit väldigt populär under kriget och skulle fortsätta att vara vida respekterad för sin beslutsamhet att kämpa, och sin obehagliga stridsenergi. Men det fanns krav på stora sociala reformer vilket innebar en jordskredsseger för Labour.

Han kunde glädja sig åt ännu en period som premiärminister med början 1951, då han behöll de flesta av de reformer som Labour genomfört, och – vilket också till största delen stöddes av båda partierna – förde ett brutalt, kompromisslöst krig mot Mau Mau-upproret i Kenya och upproret i Brittiska Malaya. Under Malayakrisen var Churchill återigen en moderniserare: Storbritannien var först med att använda Agent Orange och liknande växtgifter, och antog glatt samma politik av bombmattor som USA skulle använda i Vietnam. Och efter att blivit slutgiltigt sjuk drog sig Churchill tillbaka.

Efter att ha tillbringat en stor del av sin tid med att slå tillbaka hot från ”infödda” mot det brittiska imperiet hade han hjälpt till att rädda dem från Tredje riket. Men de folk som han ansåg det vara lämpligt att härska över lyckades i de flesta fall störta detta styre, delvis just på grund av de världsomfattande mobiliseringar som kampen mot Hitler utlöste.

Det är rimligt att den brittiska staten dyrkar Churchill. Hans historia är dess historia. Men kan någon som känner till vad den historien är stämma in i denna vördnad?

12 Richard Wigg, *Churchill and Spain: the survival of the Franco regime, 1940-45*, London: Routledge, 2005.